

medije komunikacije prvenstveno u profiliranju svijesti i pozitivnoga javnog stava o potrebi zaštite i čuvanja korpusa svjetske kulturne baštine. Djelovanje na planu svijesti vjerojatno je najmukotrpniji put, ali jedini koji daje dugoročne rezultate.

Tom tezom vodio se i Muzejski dokumentacioni centar razumijevajući svoj položaj, među ostalim, kao mjesto animiranja i inoviranja muzejske djelatnosti u Hrvatskoj, mreže koja se sastoji od 219 muzejskih ustanova u kojima je pohranjeno oko 5 milijuna predmeta.

Već jedanaest godina u povodu Međunarodnog dana muzeja, 18. svibnja, publicira se plakat čija je osnovna namjena i uloga apostrofiranje kulturne baštine, muzejske građe s osobitim naglaskom na nužnost dijaloga i komunikacije sa sredinom. O koncepciji i autorima opširnije već se pisalo (Lj. Kanižaj, *Informatica Museologica* 1. – 2., 1988.). Ovdje treba naglasiti da je na ovogodišnjoj, Prvoj smotri media – ostvarenja u Rimu plakat Muzejskoga dokumentacionog centra dizajnera Borisa Ljubičića (»Studio International«, Zagreb) dobio prvu nagradu, odnosno dijeli je ex. aequo s multivizijskim projektom Roberta Cretona, »Animula, Vagula, Blandula«, baziranog na briljantnom romanu Margarete Yourcenar »Hadrijanovi memoari«. Međunarodni žiri od 60 radova pristiglih iz 19 zemalja izabrao je upravo rješenje Borisa Ljubičića »zbog jednostavnosti i izrazite djelotvornosti poruke sažete kao mjesto ekspresivnog naboja. Slika zemlje, rekonstruirana kao puzzle od antičkih keramičkih ulomaka, priča s obilježjem sinteze i karizme govori o povijesti zemlje koja je duža negoli naša sadašnjost i koja se razbila u komade zajedno s našim pamćenjem.« Geografska karta zemlje rekonstruirana je od fragmentarnih nalaza keramike i tako čini sliku svijeta: svekolika muzejska građa ili kulturna baština integriraju se našim znanjem i sviješću u jedinstvenu predodžbu kultura i stvaralaštva. Upravo samosvjesnom upotrebom ničega, razbijenog vrča i natopljene asfaltne podloge Ljubičić je i ovaj put postigao maksimalnu jednostavnost, lijepu »sliku«. Manje je uvijek više – aksiom je koji ga uporno drži među najboljim dizajnerima. Nije nevažna ni činjenica – doduše, važna je samo za izdavača plakata, Muzejski dokumentacioni centar – da nagrađeni plakat idejom krhotina, fragmenata i nužnog objedinjavanja fuzije i stvaranja, razrađuje i varira temu znaka, vizualnog identiteta MDC-a – čiji je autor također Ljubičić – ustanove koja već godinama pokušava stvoriti harmoničnu sliku muzejske djelatnosti...

Primljeno: 2. 9. 1991.

SUMMARY

Pitcher totes water until it breaks

By Višnja Zgaga

The Museum Documentation Centre – the place of animation and innovation of museums activities in Croatia, has been publishing posters on the occasion of the International Museum Day for the last eleven years. The poster for 1991, designed by Zagrebian designer Boris Ljubičić, won the first prize in the international competition, Media Save Art '91 in Rome. This is an example of a good poster expanding its effect from the topic it presents, the cultural heritage, into the institution which published it, in this case the MDC.

IZLOŽBA *KELTI* U VENECIJANSKOJ PALAČI GRASSI

Snježana Pavičić
Hrvatski povijesni muzej
Zagreb

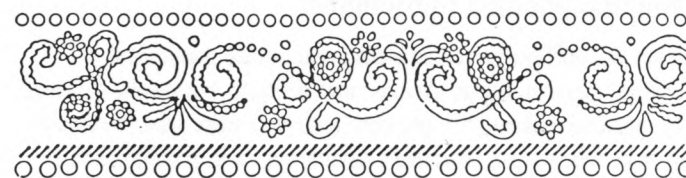
Ambiciozan projekt

idovi poznate venecijanske palače Grassi gotovo cijele ove godine u punoj visini i širini presvučeni su oslikanim drvenim ploham koje ilustracijama, dekorom i, dakako, na pojedinim mjestima neizostavnim tapetama prikazuju život Kelta. Riječ je

o izložbi *Kelti*, što u spomenutoj palači traje od ranog proljeća pa gotovo do prednovogodišnjih praznika, točnije od 24. ožujka do 8. prosinca. Uz one kojima je izložba profesionalno namijenjena i uz brojnu publiku sigurno je da će *Keltima* biti zadovoljan i njen glavni sponzor, industrijski div Fiat. Sudeći po financijskim i kulturno-sociološkim referencama, čini se da ova izložba nimalo ne zaostaje za slavnim prethodnicama – izložbom *Feničani* (1988.), *Futurizam* (1989.), te prošlogodišnjom retrospektivom *Andyja Warhola*. O važnosti i ozbiljnosti ovog izložbenog pothvata govori i nekoliko prilično megalomanskih brojčanih pokazatelja. Primjerice, impozantan broj od preko 2.500 muzejskih predmeta skupljenih i transportiranih iz dvjestotinjak poznatih svjetskih muzeja, te privatnih i državnih zbirki. Važno je također spomenuti da je keltska građa, osim na izložbi, zabilježena i ovjekovječena u bogatom i kvalitetno opremljenom katalogu od 800 stranica. To pak da je izložba otvorena i priređena pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Italije i znanstvenim pokroviteljstvom Francuskog instituta, akademija Italije, Austrije, Belgije, Bugarske, Velike Britanije, Irske, Jugoslavije, Nizozemske, Rumunjske, Španjolske i Mađarske, te Njemačkog instituta, govori o visokom društvenom dignitetu i državničkoj potpori projekta. Autori predgovora Jean Leclant iz Francuskog instituta i Sabatino Moscati iz Accademie nazionale dei Lincei, obrazlažući inovativni i sintezni pristup izložbene koncepcije, precizno definiraju naslov i podnaslov izložbe. A podnaslov *Kelti – rana Evropa*, zapravo je po njihovim riječima »esencijalni dio izložbe jer, kada smo je koncipirali, imali smo na umu divovski proces zapadnjačkog ujedinjenja Evrope. Time je bila evidentirana doista jedinstvena konotacija keltske civilizacije, one koja pokazuje da je to bila prva povijesno dokumentirana civilizacija evropskih dimenzija.« Dakle, ambicije autora su također na visokoj razini i uspješno prate povoljne okolnosti preostalog izložbenog »imagea«.

Keltski motiv vrlo čest na upotrebnim i umjetničkim predmetima, na izložbi *Kelti*, Palača Grassi, Venecija

Predmetno i prezentacijsko bogatstvo

Konceptualizirana tematski i kronološki, izložba aditivnim slijedom soba prvoga i drugoga kata palače Grassi redom prati sljedeće teme: 1. Uvod, 2. Kelti — Prva Evropa, 3. Kelti ulaze u povijest, 4. Prinčevi, 5. Kontinent za narod, 6. i 7. Keltsko blago, 8. Ratni period, 9. i 10. Kelti u Italiji, 11. Kelti uz Dunav, 12. Civitalba friz, 13. Plije bogova, 14. Manji votivni prinosi, 15. Mitske životinje, 16. Iberski Kelti, 17. Vrijeme gradova, 18. Obrambeni radovi i keltski život, 19. Novac, 20. Svijet bogova, 21. Svijet smrti, 22. Audiovizualni materijal, 23. i 24. Otočni Kelti, 25. Put, 26. Poruka, 27. Baština.

Prolazeći tako ovim pažljivo dizajniranim i tematiziranim sobama, upoznajemo se postupno sa životom drevnog naroda, njegovim privrednim i kulturnim bogatstvima, pogrebnim običajima i pratećim ritualima, legendom o kralju Arturu i drugim likovima, utvrdama, gradovima, raznim vještinama, te još mnogim drugim stvarima i pojavama. Saznajemo da se Kelti prvi put pojavljuju potkraj prvog milenija p. n. e. sjeverno od Marne, potom se nastanjuju u Galiji, šire prema Pirinejskom poluotoku, Britaniji, Germaniji, Italiji, Podunavlju i Balkanu, te da u 3. st. p. n. e. preko Helesponta prelaze u Malu Aziju. Rasprostranjenost i širina keltskog fenomena u koji su bile uključene sve zemlje moderne Evrope zaista impresioniraju. Upoznavši tako keltsku geografsku situaciju, postaju nam bliža zapažanja grčkog povjesničara i geografa Stratonu, koji u svojim djelima opisuje Kelte »kao rod koji je sklon ratovanju, koji je brzo razdražljiv i spreman za bitku, ali jednostavne prirode i nimalo pakostan«. Stratonovi opisi Kelta — ratnika, dakako, mnogo su nježniji od Cezarovih, što je i razumljivo ima li se na umu njegovo sedmogodišnje ratno iskustvo protiv sjevernih galskih barbara. A to iskustvo, opisano u komentarima »De bello gallico«, sigurno nije bilo tako zabavno kao što su Goscinyneve i Uderzoye »cartoon« pustolovine popularnog Asteriksa, Obeliksa i Panoramiksa.

Razumljivo je da sadržajno i tematsko bogatstvo izložbe prati bogatstvo uobličavanja, odnosno postupci raskošne muzeološke prezentacije. U tom smislu važno je istaknuti prvu bitnu, vrlo očitu i gotovo sindromsku činjenicu prisutnosti uprizoravanja ili, bolje, sceniranja. Primjerice, oslikane a djelomice i reljefizirane drvene zidne oplote, koje funkcioniraju kao dvodimenzionalni »background« trodimenzionalnim predmetima u prvom planu, zadivljuju kvalitetom izrade i kreativnim dosjetkama. Međutim, te su oplote toliko zanimljive da često pobuđuju više interesa od samih predmeta. Tako bi one, kada se po završetku izložbe skinu sa zidova, mogle poslužiti kao samostalna, sklopivo-putujuća izložba. Muzejski predmeti, uglavnom originali (no, ima i prekrasnih kopija i replika), smješteni su u pleksiglasnim vitrinama ili su na vrlo ekspresivnim valjkastim postamentima ili pak u njima. Ti postamenti su veći metalni, crni stupovi istog promjera (približno 50 cm), a ovisno o kontekstualnim, dimenzionalnim i kvalitativnim situacijama, različitih visina (od 1 do 7 m).

Promašaji, dometi i posebnosti

Budući da izložbena prezentacija dosljedno poštuje dominantni oblikovni identitet, koji se ukratko može definirati kao »visoko stilizirani i harmonično oslikani«, nije potrebno analizirati svaku sobu pojedinačno. No, neke sobe su ipak posebnije i zanimljivije, pa ih je dobro ukratko opisati jer njihove karakteristike mogu poslužiti kao paradigma uspješne ili problematične muzeološke prakse.

Plakat i naslovna stranica kataloga izložbe Kelti, Palača Grassi, Venecija

Početak izložbe

Poznato je da je početak svake izložbe, a posebice ovako živopisno konceptualizirane, vrlo važan. Međutim, početak ove izložbe je zapravo promašen! Naime, formalno se on nalazi u prizemnom istočnom dijelu atrija palače Grassi, a prezentiran je poznatom skulpturom »Umirućeg Gala«, vrlo kvalitetnom rimskom kopijom helenističkog originala. Ali kako je ova dinamična i impozantna skulpturalna kompozicija »slučajno« situirana u frekventnom ulaznom prostoru, naprosto se zagubila u uobičajenoj atmosferi muvanja, pogledavanja i traženja početka izložbe, s jedne strane, te komercijalno-propagandnog centra i kompjuterskih soba, s druge strane. Tako je, eto, »Umirući Gal«, umjesto da svojim izuzetnim oblikovnim svojstvima i sadržajnim referencama metaforički iskazuje odnos antičkog svijeta prema barbarima, te da ujedno uvodi i pokriva »osjećajno patetičnu, gustu i oporu« razinu izložbe, ustvari, na mjestu gdje je i kako je postavljen umirao bez veze.

Uvod

Djelomično je to promašeno »emocionalno htijenje« kompenzirano stvarnim početkom izložbe, odnosno kulturnom glavom iz Mšečke Žehrovice koja je kao jedini, ali vrlo osebujuć, izložak smještena u početnoj sobi prvoga kata. Ta glava po riječima autora »iskazuje autentičan stil, bitno drugačiji od klasičnoga, ona je sumnjičava i tajnovita pa tako pokazuje da keltski umjetnički senzibilitet nikada ne zaboravlja na duhovnu i religioznu sferu«.

Keltsko blago

Neuobičajeno je, i za mnoge vjerojatno impresivno, postavljena tema Keltsko blago. U najvećim i najreprezentativnijim središnjim dvoranama palače Grassi nalazi se 36 ogromnih crnih metalnih stupova. U svakom stupu je kružni izrez s velikim debelim povećalom koje nam pomaže da proniknemo u cizelirajuće čarolije i vještine keltskih majstora. Prekrasne fibule, tordirani torquesi sa zmijskim glavama, zatim bodeži, mačevi, šljemovi, dijelovi zdjela i pehara i mnogi drugi predmeti zaista fasciniraju. No, prilično zatamnjena svjetlosna situacija u mnoštvo istih stupovnih volumena, iako prizivaju mističnu atmosferu, djeluju preagresivno i u priličnoj su disharmoniji s izlošcima. Taj, uvjetno rečeno, postmodernistički postamentni zahvat zato je više atraktivan, a manje funkcionalan. Privlači, ali zbunjuje; nudi ali ne daje! Na kraju smo pomalo izigrani, a uspoređujući ambijentalnu situaciju ove sobe s klasičnijom varijantom istoga provedbenog principa s izložbe *Zlato Kremļa*, koja je od lipnja postavljena u bečkom Kunsthistorischesu i gdje raskošne krune, fantastična žezla, predivne ikone i drugi izlošci bliješte punim sjajem, vrlo je realna dilema; moderno – staromodno. A pitanja mode muzeji, naravno, nisu pošteđeni. Moguće je započeti i s varijantama retrogradnih poriva. No filozofija pojmova »muzej«, »muzejski predmet«, »muzejska prezentacija« toliko je u posljednje vrijeme oslobođena i razvodnjena da zapravo podnosi sve nove i stare pristupe, a suvisle elaboracije, nažalost, služe samo onima koji su ih pisali i možda još nekolicini »zainteresiranih«.

Put

Poput teme Keltsko blago i paralelizmom formalnih obilježja valja opisati i temu Put, što je smještena točno iznad 6. i 7. dvorane, samo kat više. Umjesto prethodne prilično apstraktne šume stupova, ovdje se susrećemo s realističnijim šumskim prizorom, gdje splet spiralnih završetaka svakoga pojedinačnog drveta i šume u cjelini neodoljivo podsjećaju na Gaudijeve barcelonske prostorne bajke. U toj neporecivoj infantilnoj prostornoj situaciji, s jasnim svjetlosnim i predmetnim usmjerenjem, ne osjećamo se poput izgubljenih Ivica i Marice, već upravo obratno, prožeti smo »dobrim duhom«. Tragom intenzivne svjetlosti prilazimo jedinom eksponatu, malom brodu (kopija zlatnog broda iz Broightera iz sjeverne Irske) smještenom na visokom, gustom pleksiglas – postolju. Slika je to posvećenom morskome božanstvu. Preostale sobe i dvorane palače Grassi, iako tematski različite, zapravo su vrlo slične. Karakterizira ih velika količina informacija i senzacija, koje su unatoč besprijeckornoj stilizaciji redundantne. Potrebno je stoga i povremeno se požuriti jer bi precizno razgledavanje potrajalo najmanje desetak sati. No, to je gotovo neizbježna sudbina svih mega-projekata i tu više ne pomažu ni drastično selektivni principi ni sva bitna muzeološka i ostala interdisciplinarna znanja i uvažavanja. Naprosto nije

moguće održati početni nivo znatiželje pa se tako mijenja ritam kretanja i polagano gubi izložbena cjelina. Iako ta ista cjelina na papiru savršeno funkcionira.

Kompjutersko druženje s Keltima

Potrebno je nešto reći i o tehničko-kompjuterskoj opremi izložbe. Prije svega to da je izuzetno kvalitetna! U sobi 22. (na drugom katu pri završetku izložbe) nalazi se **audiovizualna soba**. Potpuno je zatamnjena, a s većim brojem TV-ekrana i simultanom multivizijskom projekcijom istodobno vrlo uzbudljivo informira, poučava i animira. Smišljenim režijskim postupkom, ponajčešće različito kvantificiranim varijantama ponavljanja, te dinamičnom izmjenom planova emitiraju se najbitnije teme keltske egzistencije.

U sjeverozapadnom prizemnom dijelu palače, u dvije veće prostorije instalirana je i **kompjuterska IBM sekcija**. Opremljena najnovijom multimedijalnom tehnologijom i vrlo kvalitetnim velikim ekranima visoke rezolucije, te bogatstvom različitih formi komunikacije (teksta, govornih komentara i pokretnih slika), ova sekcija omogućava posjetiocu animacijsku provjeru znanja stečenog na izložbi ili naprosto zanimljivu igru. Primjerice, postanemo li jedan od posjetilaca grobova u Vixu (Francuska) i Hochdoru (Njemačka) ili prinčeve rezidencije u Heuneburgu (Njemačka), analizom pojedinih predmeta, pojmova ili situacija moći ćemo rekonstruirati sliku keltskih običaja tog vremena. Ili, programom posvećenom dobu ratnika naglašava se značenje i vrijednost mnogih predmeta keltske umjetnosti i umjetničkog obrta. Ukratko, IBM i na ovoj izložbi nastavlja eksperimentirati na kreativnim sistemima, a ujedno nastavlja ambiciozan i dugoročan projekt promoviranja umjetničkog i kulturnog blaga kroz dostignuća nove tehnike.

U jugozapadnom dijelu prizemlja su uobičajeni komercijalno-turistički »departmani«, gdje se uz vrlo luksuzne kataloge, prospekte i plakate (u raznim dimenzijama), u izdanju poznate talijanske izdavačke kuće »Bompiani«, nudi još obilje drugih proizvoda: od zlatnih luksuznih replika muzejskih predmeta do majica s prikazima Asteriksa i drugih popularnih galskih junaka.

Primljeno: 2. 9. 1991.

Srebrni kotao nađen u Gundestrupu, oko 100 g. p. n. e. na izložbi Kelti, Palača Grassi, Venecija

SUMMARY

The Exhibition on Celts in the Venetian Grassi Palace

By Snježana Pavičić

The Grassi Palace in Venice hosted the exhibition on Celts from March 24th until December 8th, 1991. The display was created with more than 2 500 pieces belonging to about two hundred world's museums. The Celtic civilisation is the first historically recorded civilisation of the European dimensions. The magnificent display was conceived chronologically and thematically, and very carefully designed. It presented the way of life of the ancient people, their traditions, towns, etc. There were some excellent solutions of some topics, as well as some imperfections. The display was enhanced by high-quality technical and computer outfit.

Detalj sa kola iz Dejbjerga, oko 500 g. p. n. e., na izložbi Kelti, Palača Grassi, Venecija

ETNOLOŠKA AKCIJA »PUKALA SAM LEN...«

Dragica Cvetan
Zavičajni muzej Jastrebarsko

lavetnilo rascvjetalih polja lana potpuno je nepoznato mladim pokoljenjima, neki ga se jedva prisjećaju, dok kod starijih budi sjećanje na dane i noći provedene u preradi te dragocjene biljke; bilo je to vrijeme druženja i zabave seljana svih dobi. Danas rijetko tko zasje njuv tom biljkom plavog cvijeta. Jedva smo pronašli jednu takvu njuv pa smo je i zabilježili kako bismo i mladim generacijama dočarali drevne običaje njihovih predaka. Zavičajni muzej Jastrebarsko i Zavičajni muzej Dolnja Kupčina organizirali su 21. srpnja 1991. etnološku akciju »Pukala sam len...«.

U pokupskim selima lan i konoplja bili su osnovne sirovine za izradu platna. Od lana se tkalo najbolje bijelo ruho. Žene u Dolnjoj Kupčini najviše su cijenile lan pucavac. To je proljetni jari lan s plavim cvjetićima koji daje kratku vlat, ali fino predivo. Za razliku od ostalih srednjoevropskih vrsta, lan pucavac (*linum crepitans*) sijao se još u starom Egiptu — davao je najtanju pređu za prozirne tkanine poznate sa slikovnih prikaza i s ovoja faraonskih mumija. Još ne tako davno taj se lan uzgajao na području Pirineja, južnom obodu Alpa, kod nas na Balkanskom poluotoku i u Podunavlju na prisojnom vlažnom zemljištu te u području Kavkaza. Ova stara kulturna biljka nestala je s naših polja nad kojima kao da još lebdi pjesma »Pukala sam len, baš na Ivanj-den«. Kad stabljika lana potpuno odrveni, i kad se od cvijeta razvije mala glavica sa sjemenom, lan je dozreo i može se čupati. I tako, toga srpanjskog dana svi krenuše u polje dozrelog lana na pukanje; seljaci u seoskoj kočiji, a posjetioci automobilom ili pješice.

U spontanom susretu s jednom njivom lana u nepreglednoj prostranoj pokupskoj ravnici, ruke domaćeg svijeta i pridošlica čupale su tu stabljiku u spokojnoj tišini i nepomučenome miru da bi potom ubrane stabljike ili odvezli u bremenu u prostor Muzeja na obradu ili ih ponijeli svojim kućama kao grančicu mira i suvenir kraja.

Nakon što su lan popukali, čula se pjesma:

»Ja ispučem len,
baš na Ivanj-den...«.

Vrativši se u etno-park Dolnja Kupčina, na koji smo svi pomalo zaboravili, svatko je mogao uživati u demonstraciji cjelokupnoga tradicijskog postupka prerade lana, »od stabljike do niti« odnosno tkanine. Sve te već gotovo zaboravljene poslove izvele su u stalnomu muzejskom postavu domaće djevojke i žene, za ovu prigodu odjevene u prikladne starinske nošnje. Ovo je prilika da se prisjetimo stalnog postava ostvarenog na osnovi znanstvene obrade prof. Marije Gušić, a potom prikaza postupka prerade lana koji smo imali prilike vidjeti u Dolnjoj Kupčini.

Postupak prerade lana opisala je u popratnom katalogu-plakatu Dragica Cvetan, viši kustos Zavičajnog muzeja Jastrebarsko. Uz tiskani materijal — pozivnice i plakate — kataloge, u toku je izrada video-snimke na kojoj će sve to biti zabilježeno uživo i sačuvano za buduća pokoljenja. Znamo da entuzijazam mještana Dolnja Kupčina već niz godina ne splašnja kad je posrijedi očuvanje i prikazivanje njihove tradicijske